

33

KAZI SONUÇLARI TOPLANTISI 1. CİLT

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

33.
KAZI SONUÇLARI
TOPLANTISI
1. CİLT

23-28 MAYIS 2011
MALATYA

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayın No: 155-1

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Dr. Haydar DÖNMEZ

Ömer TGN

Kapak ve Uygulama

Enver AYDIN

ISSN:1017-7655

Kapak Fotoęrafı: *Nurettin ARSLAN*

"Assos 2010 Yılı Kazı ve Restorasyon alışmaları"

Not: Kazı raporları, dil ve yazım açısından Klâsik Filolog Dr. Haydar Dönmez tarafından denetlenmiştir. Yayımlanan yazıların içeriğinden yazarları sorumludur.

İsmail Aygl Ofset Matbaacılık

San. Tic. Ltd. řti.

ANKARA-2012

İÇİNDEKİLER

Halime HÜRYILMAZ Gökçeada-Yenibademli Höyük 2010 Yılı Kazıları	1
Cevat BAŞARAN, Vedat KELEŞ, Hasan KASAPOĞLU, Hasan Ertuğ ERGÜRER Parion 2010 Kazı ve Restorasyon Çalışmaları	19
Vedat KELEŞ, Ersin ÇELİKBAŞ, Alper YILMAZ Hadrianoupolis 2010 Yılı Çalışmaları(İlk Sezon).....	39
Nurettin ÖZTÜRK, Berna KAVAZ Zeytinliada 2010 Yılı Kazı Çalışmaları ve Arkeopark Projesi	53
Erhan BIÇAKÇI Tepecik-Çiftlik Kazısı 2010 Yılı Çalışmaları	69
Önder BİLGİ İkiztepe Kazısı 2010 Dönemi Sonuçları	91
Gocha TSETSKHLADZE, William ANDERSON, Alexandru AVRAM, Suzana AVRAM, Vincent CLARK, Kristal FLEMMING, Eser KORTANOĞLU, Damjan KRSMANOVIC, Michelle NEGUS CLEARY, Armin SCHMIDT Pessinus 2010	103
Coşkun ÖZGÜNEL, Davut KAPLAN 2010 Yılı Gülpınar / Smintheion Kazı Çalışmaları (31.Yılı)	145
A. Tuba ÖKSE, Ahmet GÖRMÜŞ, Tatsundo KOIZUMI, Deniz YAŞIN MEIER, Nevin SOYUKAYA İlisu Barajı – Salat Tepe 2010 Yılı Kazısı	173
A. Tuba ÖKSE, Ahmet GÖRMÜŞ, Erkan ATAY, Nihat ERDOĞAN İlisu Barajı İnşaat Sahası 2010 Kurtarma Kazıları	189
Michael BLÖMER, Engelbert WINTER Die Grabungen Auf Dem Dülük Baba Tepesi Bei Gaziantep 2010	205

Fede BERTI	
Work at lasos, The 2010 Campaign.....	221
A.Nejat BİLGEN, Gökhan COŞKUN, Zeynep BİLGEN, Asuman KURU, Nazan YÜZBAŞIOĞLU, F. Çağım ÖZCAN, Semra ÇIRAKOĞLU, Sevcan SİLEK	
Seyitömer Höyük 2010 Yılı Kazısı.....	233
Nurettin KOÇHAN, Korkmaz MERAL	
Kyzikos 2010.....	257
Gürcan POLAT, Yasemin POLAT, Kahraman YAĞIZ, Seçil ÜNEY, Rabia AKTAŞ, Evren AÇAR, Deniz ARKAN	
Antandros 2010 Yılı Kazıları	271
Vecihi ÖZKAYA, Aytaç COŞKUN, Feridun S. ŞAHİN	
Gre Abdurrahman 2010 Yılı Kazısı	295
Vecihi ÖZKAYA, Aytaç COŞKUN, Marion BENZ, Yılmaz S. ERDAL, Levent ATICI, Feridun S. ŞAHİN	
Körtik Tepe 2010 Yılı Kazısı	315
Mustafa ŞAHİN	
Myndos Kazısı -2010	339
Burçin ERDOĞU	
2010 Yılı Gökçeada Uğurlu-Zeytinlik Kazı Çalışmaları	365
Tevfik Emre ŞERİFOĞLU	
Kilise Tepe Erken Tunç Çağı Çalışmaları.....	375
Göksel SAZCI	
Maydos Kilisetepe Höyüğü 2010 Yılı Kazıları	389
Marie-Henriette GATES	
Kinet Höyük (Yeşil-Dört Yol, Hatay)2010 Sezonu.....	409
Armağan ERKANAL-ÖKTÜ, Nazlı ÇINARDALI-KARAASLAN	
Panaztepe 2010 Yılı Kazı Çalışmaları.....	419
Martin SEYER und Mitarbeiter	
Limyra 2010	441

Taner KORKUT	
Tlos 2010 Kazı Etkinlikleri	453
Francesco D'ANDRIA	
Phrygia Hierapolis'i (Pamukkale) 2010 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları	475
Engin ÖZGEN, Atilla ENGİN, Bora UYSAL, H. Kübra ENSERT, Filiz AY ŞAFAK	
Oylum Höyük, 2010.....	497
Kaan İREN, Taylan DOĞAN	
Daskyleion 2010 Yılı Kazı Çalışmaları	519
Aynur ÖZFIRAT	
Bozkurt Kurgan Mezarlığı Kazısı, 2009-2010	533

TLOS 2010 KAZI ETKİNLİKLERİ

Taner KORKUT*

2010 yılı Tlos kazı etkinlikleri, 21 Haziran - 3 Eylül günlerinde Ark. Özgür Perçin'in Bakanlık temsilciliğinde, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ödeneği ve Akdeniz Üniversitesi'nin katkılarıyla gerçekleştirilmiştir. 21-27 Haziran günlerinde kazı evi olarak kullanılan Eski Yaka Köyü İlkokulu'nun kazı için hazır hâle getirilmesi gibi kazı ön hazırlıkları tamamlanmıştır. 28-30 Haziran günlerinde kazı yapılacak alanlarda temizlik çalışmaları yapılmıştır. Tlos antik kenti kazılarına ise 1 Temmuz 2010 tarihinde başlanmıştır. Kazı çalışmalarının yürütüldüğü alanlar Tiyatro, Stadyum Alanı, Büyük Hamam, Akropol, Kent Bazilikası, Vaftizhane, Kronos Tapınağı ve Girmeler Mağarası'ndan oluşmaktadır. Diğer yandan Tlos antik kenti sınırları içerisinde kalan alanlarda daha önceki yıllarda başlanan yüzey araştırmalarına da devam edilmiştir. Bu esnada tespit edilen pek çok arkeolojik kalıntının belgelenmesi işlemleri tamamlanmış ve kent haritasına işlenmiştir. Kazı alanlarından gelen ve Fethiye Müzesi'ne teslim edilen envanterlik ve etütlük eserlerin tamamı kazı evinde bilimsel olarak değerlendirilmiş olup bu eserlerin restorasyon ve konservasyon çalışmaları da yapılmıştır. Benzer çalışmalar kazı alanlarında da yürütülmüştür. Kazılar esnasında çıkarılan toprak yığınları antik kent dışına taşınmış, kazı sonrası koruma önlemleri alınarak alanlar gelecek kazı sezonu için hazır hâlde bırakılmıştır.

I. TİYATRO

Taner KORKUT

Tobias SCHEFFLER

Bilsen ÖZDEMİR

Bayram AKDAĞ

Tiyatro çalışmaları önceki yıllarda belgeleme işlemleri tamamlanan sahne binasına ait mimarî blokların vinç yardımıyla kaldırılması işine odaklanmıştır.

* Prof. Dr. Taner KORKUT, Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü 07058 Antalya / TÜRKİYE.

İki aşamalı olarak sürdürülen bu çalışmaların ilk etabını, sahne binasına ait mimarî blokların olası yerlerinin tespiti ve yapının mimarî düzeninin ortaya çıkarılması, ikinci etabını ise söz konusu blokların kaldırılması ve düzenli olarak taş tarlasına taşınıp yerleştirilmesi oluşturmuştur. Öncelikle sahne binasının batı, kuzey ve güney yönlerdeki dış cephelerinde yer alan ve daha önceki kazı sezonlarında numaralandırılarak taş planına işlenen mimarî bloklar incelenmiş ve mevcut ölçüleri de dikkate alınarak yerleri saptanmaya çalışılmıştır. Bu çalışmalar esnasında sahne binasının dış cephelerine ait toplam 427 adet mimarî bloğun yerleri tespit edilmiş ve böylece sahne binasının olası restitüsyonu tamamlanmıştır.

Yapının genel planında karelajlara bölünerek numaralandırılan ve mimarî belgeleme çalışmaları tamamlanan sahne binası dış cephe blokları güney köşeden itibaren alınmaya başlanmış, yapının kuzey köşesine kadar tüm numaralı bloklar kaldırılmıştır (Resim: 1). Bu esnada kaldırılan blokların alt seviyelerinden gelen yeni bloklar çizilerek numaralandırılmış ve ardından taş tarlasına taşınmıştır. Çalışmalar süresince sahne binasının dış cephesine ait toplam 832 adet yapı bloğu taş tarlasına kaldırılmıştır. Sahne binasının dış cephe bloklarının kaldırılmasının ardından tiyatroya girişi engelleyen, güney parados ve sahne binası güney iç kısmında bulunan toplam 379 adet mimarî blok yerlerinden kaldırılıp taş tarlasına taşınmıştır. Ayrıca taş tarlasına taşınan her bir mimarî bloğun ölçekli çizimi yapılmış ve ayrıntılı tanımlarını içeren envanter kayıtları da oluşturulmuştur.

Mimarî belgeleme çalışmaları sahne binasının dış cephe düzenini açıklığa kavuşturmuş, iç cephe döşemi hakkında ise bilinmeyen yeni verilere ulaşmamızı sağlamıştır. Oluşturulan restitüsyona göre sahne binası toplam 36 m. uzunluğunda ve üç katlıdır (Resim: 2). Dış cephenin I. katında açıklıkları 295 cm. olan sade görünümlü üç kapı yer almaktadır. Kapı lentoları alışılmışın dışında yan yana dizilmiş bloklardan oluşturulmuş ve birbirlerine içte kanallarla, üstte ise kenetlerle bağlanmıştır. Sahne binasının II. ve III. katları ise kemerli pencerelerle hareketlendirilmiştir. Yapının ikinci katında genişlikleri 145 ile 160 cm. arasında değişkenlik gösteren toplam yedi adet

pencere bulunurken, üçüncü kata ise beş adet pencere yerleştirilmiştir. Ayrıca ikinci katın pencere kenarlarına yerleştirilen ve üstte dışa çıkıntı yapan pilasterlerle desteklenen sütunlar da tespit edilmiştir. Bunlardan başka yapının ikinci ile üçüncü katı arasına yerleştirilen arşitrav, friz ve geison dizininin oluşun bir süsleme kuşağı mevcuttur.

Mimarî blokların kaldırılması esnasında 9/12 ve 9/13 numaralı karelaalarda üç adet sağlam ve bir adet yarım olarak tespit edilen yazıtlı heykel altlıkları gün ışığına çıkmıştır. Yaklaşık 118 x 60 cm. ölçülerindeki sağlam üç altlık üzerinde Yunanca yazıtlar rahatlıkla okunabilmektedir. Yazıtlı altlıkların üst kısmı orta ve köşelerde akroterlerle hareketlendirilmiştir. Söz konusu altlıkların üzerinde heykel applike alanları olmasına rağmen, çalışmalar esnasında herhangi bir heykel buluntusuna rastlanmamıştır. Yazıtlı heykel altlıklarının *in situ* buluntu durumları dikkate alındığında orjinalde ikinci katın 2, 3, ve 4 numaralı pencereleri arasında yer aldıkları düşünülmektedir.

Sahne binasının güney parados ve iç cephesi önünde yürütölen çalışmalarda yapı bloklarının kaldırılmasıyla iç cephe mimarî düzeni ve yapının genel planı hakkında bazı yeni verilere ulaşılmıştır. Bu veriler özellikle sahne binası iç cephesinin birinci katında izlenebilmektedir. Sahne binasının birinci katında, orkestra açıklığına doğru 3.50 m. uzanan bir ön oda ve bu odadan da sahne binasının içine geçişi sağlayan açıklığı 1.80 m. olan dışta kemerli, içte ise düz bloklarla örölmüş bir kapı tespit edilmiştir. Aynı zamanda orkestradan ön odaya girişi sağladığı düşünülen 1.10 m. genişliğindeki bir başka kapıya ait *in situ* söve blokları da gözlemlenmiştir. Ön odanın batı iç duvarında saptanan hatıl yuvaları, bu alanın üstünün ahşapla örtöldüğüne ve böylece de oluşturulan bu düz alanın sahne olarak kullanıldığına işaret eder. Sahne binasının dış ve iç cephe yapı bloklarının belgelenmesi ve kaldırılmasının ardından güney parados açıklığından orkestra zeminine inişi sağlayan düzgün bir yol oluşturulmuştur. Açılan bu yol ile 2007 yılı *cavea* temizliği esnasında biriken ve yıkıntı bloklar nedeniyle dışarıya çıkarılması mümkün olmayan toprak akıntı da dışarı taşınabilmektedir. Tiyatro çalışmaları alanın genel temizliği ve çevre düzenlemesinin yapılması ardından sonlandırılmıştır.

Tiyatro sahne binasına yönelik çalışmalar yürütülürken Michael Jacobi başkanlığındaki mimarî ekip, ikinci *caveanın* rölövesinin çıkarılması ve sahne binasının kuzey paradosu önünde yıkıntı hâlde duran mimarî blokların belgelenmesi çalışmalarını sürdürmüşlerdir.

II. STADYUM ALANI

Mustafa DUMAN

Şevket AKTAŞ

Stadyum Alanı kazı çalışmaları, alanın merkezinde yer alan havuzun batı yönü ile stadyumun oturma sıraları arasında kalan kısımda yürütülmüştür. Bu alandaki çalışmalar önceki kazı sezonlarında oluşturulan 5 x 5 m.lik karelej sistemine bağlı olarak 29 numaralı açmadan başlatılmıştır. İlk olarak 29 numaralı açma ile stadyumun kuzeybatı köşesine yaklaşmış ve böylece son oturma sırasının önünde 85 cm. yüksekliğindeki ana kayadan tıraşlanarak oluşturulmuş parapet duvarına ulaşılmıştır (Resim: 3). Parapet duvarının başlangıç ve bitiş bölümünün önce dışbükey sonra içbükey bir silme ile hareketlendirildiği gözlemlenir. Kazı çalışmaları esnasında merkezdeki havuzun hemen kuzeyinden stadyum oturma sıralarına doğru ilerleyen stylobatın, stadyum parapet duvarına dayanmadan önce köşe yaparak kuzeye doğru devam ettiği tespit edilmiştir. Ayrıca kuzeye doğru köşe yapan stylobat ile havuz arasında düzgün olmayan taşlardan oluşturulmuş kare bir altlık bulunmuştur. Mevcut hâlimden dönemi ve ne amaçla kullanıldığı anlaşılmasa da, burada bir anıtın varlığı tahmin edilmektedir. Parapet duvarının önünde yer alan 31 numaralı açmada dolgu toprak alındıktan sonra harçlı, seramik katkılı sıkıştırılmış bir zemin tespit edilmiştir. Söz konusu zeminin stadyum alanının en alt seviyesini oluşturduğu anlaşılmıştır. Parapet duvarının önündeki 34 numaralı açmada yapılan 30 x 30 cm. lik sondajda ana kayanın kaba biçimde aşağı doğru devam ettiği gözlemlenmiştir.

Stadyum Alanı'nın batı yönünde sürdürülen kazı çalışmaları sonucunda stadyumun parapet duvarının 1/3' lük kısmı gün ışığına çıkarılmıştır. Bu çalışmalar esnasında parapet duvarının bazı bölümlerinin düzgün kesilmiş

bloklardan örülerek yapıldığı da tespit edilmiştir. Bazı blokların devşirme malzeme özelliği taşınması örgü sisteminin ikinci veya daha sonraki bir evrede yapıldığını düşündürmektedir. Parapet duvarı ile son oturma sırası arasında kalan alan ise kazılamamıştır. Çünkü stadyumun son oturma sırasını oluşturan 9. basamak üzerinden sulama kanalı geçmektedir. Stadyumun kuzey köşesine doğru ilerleyen ve parapet duvarına varmadan, kuzeye doğru dönüş yapan stylobat çevresindeki kazılar esnasında tespit edilen mimarî yapı elemanları burada bir ana girişin varlığına işaret etmektedir.

Stadyum Alanı'ndaki çalışmaların ikinci etabını, stadyumun hemen kuzeyinde stylobatın arka kısmında günümüz çiftçileri tarafından moloz taşlardan örülmüş harçsız set duvarının temizlenmesi oluşturmuştur. Söz konusu set duvarı gelişmiş güzel biçimde örülmüş olup stadyum oturma sıralarının kuzey kısmı üzerinden akropole doğru çıkan yolu da sınırlayarak geç Antik Çağ'da inşa edilen sura dayandırılmıştır. Stadyum oturma sıralarının kuzey bölümünde temizlenen set duvarının altında bir merdiven tespit edilmiştir. Bu alanda yapılan kazı çalışmaları sonucunda söz konusu merdivenin stadyum oturma sıralarını sınırlamadığı, aksine oturma sıralarının kuzeye doğru devam ettiği anlaşılmıştır. Temizlenen set duvarı içinde gözlemlenen mimarî özellik taşıyan bloklar taş tarlasına kaldırılmıştır. Sağlam olarak ele geçirilen yazıtlı bir mezar altarı ise Fethiye Müzesi'ne götürülmüştür. Stadyum Alanı kazıları esnasında çok sayıda eser ele geçirilmiştir. Bu eserler arasında mermer Aphrodite başı, giysili heykel parçaları, yazıtlı stel parçası, boğa heykeli parçası, Likya baskısı Claudius Dönemi gümüş sikke (Resim: 4), Faustina Minor gümüş sikkesi, II. Ptolemaios Dönemi bronz sikke, metal el âletleri, ok-mızrak uçları, çakmak taşından yapılmış Prehistorik Döneme ait el âleti (Resim: 7) örnek gösterilebilir.

III. BÜYÜK HAMAM

Ali TOĞRAN
Fatih GÜLŞEN

Büyük Hamam kazıları yapının güneybatı köşesinde, *caldariumun* güney duvarının hemen önünde gerçekleştirilmiştir (Resim: 5). Büyük olasılıkla

kentte yaşanan depremlerden dolayı güneye doğru yıkılmış olan duvarın bloklarının gün ışığına çıkarılması ve taş planı oluşturmak için hazır hâle getirilmesi amaçlanmıştır. Öncelikle yamaç boyunca dağılmış olan blokların üzerindeki bitki temizliği yapılmış ve ardından toprak dolgu kaldırılmıştır. Bu esnada hamamın bir yamaç üzerine oturtulmuş olduğu ve *caldariumun* güneybatı köşesinde moloz ve haçla bir teras duvarı oluşturulduğu, bu teras duvarı üzerine de *caldariumun* güney ve batı duvarının inşa edildiği anlaşılmıştır. Böylece yapının ana kaya üzerine değil de, bir teras üzerine oturtulmuş olduğu ve bu inşa yöntemiyle arazideki seviye farkının ortadan kaldırıldığı tespit edilmiştir. Kazı çalışmaları esnasında dolgu toprak içerisinde seramikler, mermer plâka parçaları, tuğla kırıkları tespit edilmiştir. Ayrıca gün ışığına çıkarılan yazıtlı küçük blok parçaları da önemli buluntular arasındadır.

IV. AKROPOL

Çilem UYGUN

Hale AKKUŞ

Akropol çalışmaları kapsamında 2007 yılında açılan KM 2007,1-2 numaralı kaya mezarlarının ön kısmındaki toprak kesitin temizlenmesi hedeflenmiştir (Resim: 6). Çalışmalar her iki mezarı yağmur sularından korumak amacıyla 2007 yılında oluşturulan koridorun batısındaki toprak kesitten başlamıştır. A kesiti olarak tanımlanan alan batıda ana kaya ile sınırlanır. Güney-kuzey doğrultulu izlenen kesitin güneyinde yoğunluk gösteren moloz tabakası kuzeye doğru azalmış ve yerini gevşek toprak katmanına bırakmıştır. Genelde çatı kiremidi ve tuğla parçalarının yoğunlukta olduğu dolgu içerisinden düz tabanlı pişirme kapları ağırlıkta olmak üzere günlük kullanım seramikleri ile Gordian Dönemine ait 1 adet bronz sikke de ele geçirilmiştir. Ahşap kalıntıları, çiviler, at nalı, porselen fincan ve pipo gibi buluntular ise Kanlı Ali Ağa Dönemi kullanımıyla ilişkilidir.

A kesitinin temizlenmesiyle batı yönünde kayanın andacında bulunan kaya mezarlarından ilki açığa çıkarılmıştır. KM 2010-1 olarak adlandırılan

mezar yuvarlak hatlı üst silmesi ve üç kademeli cephe formuyla akropoldeki mezar tipolojilerinden farklı değildir. Yuvarlak hatların altındaki geniş silme üzerinde iki satırdan oluşan Yunanca yazıt rahatlıkla okunabilmektedir. Kapısı açık olarak günümüze ulaşan mezarın hem ön hem de iç kısımdaki dolguda kapı taşına yönelik herhangi bir parça ele geçirilmemiştir. Geç Antik Çağda veya daha sonrasında soyulduğu tahmin edilen mezarın tavan seviyesinden yaklaşık 60 cm. aşağıda başlayan toprak dolgu temizlenmiştir. Dolgu toprakta ele geçirilen porselen fincan buluntuları, pişirme kaplarına ait parçalar ve demir makas 19.-20. yüzyıllara tarihlenir. Diğer yandan aynı dolgu içerisinde tespit edilen cam boncuklar, form vermeyen küçük cam parçaları ve herhangi bir anatomik düzen içermeyen kemik parçaları mezarın antik çağlardaki kullanımıyla bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Mezarın tavanından 1.76 m. aşağıda kalan zemine ulaşıldıktan sonra kazı çalışmaları sonlandırılmıştır. 1.80 x 1.72 m. ölçülerindeki mezarın içinde hem köşelerinde hem de yan yüzlerinde ahşap konstrüksiyona yönelik mimarî izlerin bulunduğu üç adet U tipi *kline* tespit edilmiştir. Güney ve batı *klineler*deki sıra izleri iç mimarînin yorumlanması adına önemlidir.

Kaya mezarındaki çalışmaların tamamlanmasının ardından 2007 yılında oluşturulan koridorun doğusundaki B kesitinin alınmasına başlanmıştır. KM 2007-2 numaralı mezar doğrultusuna kadar alınan kesit içerisinde 1.27 m. yüksekliğinde tuğla sırasıyla da desteklenen apsidal formlu duvar sırası tespit edilmiştir. Bu duvarın iç kısmındaki dolgu içerisinde seramik parçaları, tuğla ve kiremit kırıkları, yüzük taşı, bir adet bronz sikke ve çivi ağırlıklı metal buluntular ele geçirilmiştir. Farklı dönem buluntuların bir arada görüldüğü bu dolguda ele geçirilen en dikkat çekici buluntu ise, ince uzun formlu ve keskin ağızlı taş baltadır (Resim: 7). Bununla da Akropol kazılarında ele geçirilen prehistorik taş balta sayısı ikiye yükselmiştir. Kazı çalışmalarının tamamlanmasının ardından gün ışığına çıkarılan kaya mezarının cephe, plan ve kesit çizimleri de yapılmıştır.

V. KRONOS TAPINAĞI

Çilem UYGUN

Hayri ŞENER

Kronos Tapınağı'nda öncelikli olarak bitki ve moloz temizliği yapılmıştır. Bu çalışmaların ardından yıkıntı hâlinde duran tapınağın mimarî döşeminin planı için *total station* ve fotogrametri yöntemiyle arazi ölçümlerine başlanmıştır. Belgeleme çalışmaları tamamlanan 466 adet mimarî blok yatayda 10, dikeyde 9 sıra olmak üzere 4 x 4 m. ölçülerindeki karelaj dizini içerisine yerleştirilmiş ve ayrıca her bir parçanın üzerine karelaj numarası yazılmıştır (Resim: 8). Mimarî blokların tasnifinin ardından ise yapının restitüsyonunun oluşturulmasına başlanmıştır. Bu çalışmaların gelecek kazı sezonuna kadar tamamlanması planlanmıştır. Temizlik çalışmaları esnasında moloz yığını içinden çok sayıda mimarî blok ve yazıt parçası ele geçirilmiştir. Bu buluntular arasında üzerinde bir boğa kabartmasının bulunduğu ve büyük olasılıkla bir ortostat kuşağına ait olduğu tahmin edilen blok dikkat çekicidir (Resim: 9).

VI. KENT BAZİLİKASI

Satoshi URANO

Kemal KESKİN

Kent Bazilikası çalışmalarına bitki ve moloz temizliğiyle başlanmıştır. Ardından gerçekleştirilen kazı çalışmaları öncelikli olarak yapının batı yönünde bulunan *atrium* ve narteks bölümlerine odaklanmıştır (Resim: 10). Atrium bölümünde yapılan çalışmalar esnasında, bu alanın daha önce tarım arazisi olarak kullanıldığı ve buradaki mevcut yıkıntının narteks ve bazilikanın giriş kapılarına doğru atıldığı gözlemlenmiştir. Temizlenen alanda tuğla kırıkları, çiviler, cam parçaları ve günlük kullanım seramikleri ele geçirilmiştir. *Atriumun* güneydoğusunda, narteks *stylobatının* hemen önündeki çalışmalarda tuğla ve kaset parçaları ile örülmüş 206 cm. uzunluğunda, 98 cm. genişliğinde bir adet mezar tespit edilmiştir. Doğu-batı yönlü olan ve içerisinde dört adet defin yapılan bu mezarın buluntulardan Orta Bizans Dönemine ait olduğu anlaşılmıştır. Söz konusu mezarın hemen

güneyinde uzunluğu 60 cm., genişliği 20 cm. olan tuğlalardan oluşturulmuş başka bir mezar daha ortaya çıkarılmıştır. Yapılan antropolojik incelemeler sonucunda mezarın içerisinde bulunan kafatası parçaları, alt ve üst baldır kemikleri ve parmak kemiklerinin 5-6 aylık bir çocuğa ait olduğu anlaşılmıştır.

Atrium ve narteks bölümlerine girişler kuzeyden ve güneyden olmak üzere ikişer kapı ile sağlanmıştır. Bu kapılardan kuzeyde olanların söve ve lentoları *in situ* (yerinde) durmaktadır, ancak yaşanan depremlerden etkilenerek hafifçe kuzeye doğru bir kayma oluşmuştur. Güneydeki giriş kapılarının söve ve lentoları yerlerinde olmamakla birlikte, geç dönem kullanımlarda kapı aralarının moloz ve harçla örülerek kapatıldığı anlaşılmıştır. Narteks bölümünün *atrium*la birleştiği noktada, kuzey duvardan başlayıp güney duvarına kadar devam eden genişliği yaklaşık 80 cm., uzunluğu 19 m. olan kesme bloklardan oluşturulmuş bir stylobat tespit edilmiştir. Ayrıca söz konusu narteks stylobatının üzerinde üç adet podest de ortaya çıkarılmıştır. Podestlerin yanında devrik vaziyette duran sütun altlıkları ve sütun gövdeleri ve ayrıca çok sayıdaki çatı kiremidi parçaları bazilikanın batı duvarından başlayan revaklı bir alana işaret etmektedir. Narteks bölümünün iç kısmında yapılan çalışmalar neticesinde bazilikaya girişin batı yönden üç adet kapı ile sağlandığı anlaşılmıştır. Kuzey ve güneyde bulunan kapılar yan sahnalara açılırken, ortadaki kapı daha geniş olan orta mekâna geçişi sağlamaktadır. Kuzey ve güneydeki kapıların söveleri ayakta durmaktadır, lentoları ise hemen eşiğin üzerine düşmüştür. Orta mekâna açılan kapının lento ve söveleri kapı eşiğine ve nartekse doğru yıkık vaziyettedir.

Bazilikanın iç kısmında yapılan kazı çalışmaları esnasında yan sahnaları orta alandan ayıran yedişer adet podest ve üzerlerinde sütun altlıkları ortaya çıkarılmıştır. Söz konusu podestlerin araları tuğla ve devşirme bloklarla örülerek kapatılmıştır. Ancak yer yer orta mekâna geçişi sağlayan kapı açıklıkları bırakılmıştır. Bazilikanın hemen girişinde genişliği 87 cm. olan karşılıklı iki adet kapı kazılar esnasında genişliğine çıkarılmıştır. Kuzey yöndeki yan sahnadan orta mekâna açılan kapının eşiginde başka bir yapıdan getirildiği anlaşılan Roma Dönemine ait yazıtlı bir bloğun kullanıldığı

gözlemlenmiştir. Bazilikanın içerisinde sürdürülen kazı çalışmalarında yoğun miktarda tuğla ve sıva parçaları ele geçirilmiştir. Yapının iç duvarlarında yer yer korunmuş olan sıva parçaları yapı duvarlarının tamamının sıvayla kaplandığına işaret etmektedir. Söz konusu sıvalar üzerinde kırmızı-siyah renkler kullanılarak gerçekleştirilen boyama yer yer gözlemlenmektedir. Bazilikada yürütülen kazı çalışmalarının tamamlanmasının ardından Satoshi Urano başkanlığındaki mimarî ekip, ilk kez bu yıl büyük bir kısmı gün ışığına çıkarılan Kent Bazilikası'nın belgeleme, mimarî plan ve röleve oluşturma çalışmalarını yürütmüşlerdir.

VII. VAFTİZHANE

Yunus ÖZDEMİR

Ali TOĞRAN

Kent Bazilikası ile Kronos Tapınağı arasındaki tepecik alanda yapılan bitki ve moloz temizliği esnasında gözlemlenen düzgün mimarî bloklar, burada bir yapı kalıntısı olduğuna işaret etmekteydi (Resim: 11). Söz konusu yükseltinin temizlenmesi hem Kronos Tapınağı hem de Bazilika'nın kazı çalışmalarını kolaylaştıracağından bu alanın kazılmasına karar verilmiştir. Kazı çalışmaları yapı kalıntısının batı yönünden başlayarak doğu yönüne doğru sürdürülmüştür. Kazılar sonrasında söz konusu yapının ortak duvarlarla birbirine bağlanmış üç mekândan oluştuğu anlaşılmıştır. Batı yönünden başlayan ilk iki mekân bir kapıyla birbirine bağlanmış ve duvarları içten harçla sıvanmıştır. Doğuda kalan üçüncü mekânın duvarlarının da sıvalı olduğu gözlenmiştir. Ancak bu mekânın zemini diğerlerine oranla daha derin tutulmuştur. Bundan dolayı bu yapının vaftizhane olduğu tahmin edilmektedir. Kazılar esnasında ele geçirilen demir çivi buluntular ve kiremit parçaları bu yapının ahşap bir çatıya sahip olduğunu düşündürmektedir. Yapının inşasında küçük moloz taşların yanı sıra içerisinde yazıt parçalarının da yer aldığı çok sayıda devşirme blok kullanılmıştır.

VIII. GİRMELER MAĞARASI

Taner KORKUT

Ralf BECKS

Ayça POLAT

Girmeler Mağarası prehistorik çağlardan günümüze kadar uzanan bir süreçte buluntular içermesi bakımından Likya tarihine ışık tutmaktadır. Girmeler Mağarası çalışmaları, daha çok mağara önündeki höyük tarzı yerleşimden arta kalan verilerin derlenmesinden oluşmaktadır. Çünkü bu höyük yerleşimi 1985 yılında iş makineleri ile tamamen tahrip edilmiş ve alan düzleştirilmiştir. Bu yükseltinin günümüz yüzey düzleminden 6,8 m. kadar yükseklikte olduğu ve çapının 55 m.ye ulaştığı düşünülmektedir. Dolayısıyla burada da bir an önce bilimsel çalışmaların başlatılması ve mevcut verilerin yok olmadan değerlendirilmesi gerekiyordu. Yapılan ön hazırlıklar ve temizlik çalışmaları sonucunda A ve B olarak adlandırılan iki adet mağara girişinin önünde höyük yerleşiminden arta kalan kültür katmanlarının kesitleri tespit edilmiştir. Böylece bu kısımlardaki stratigrafi takip edilmiş ve toplamda 4 sektörde inceleme yapılabilmektedir.

Doğudaki A mağarasının girişinde kepçelerle tahrip edilen profil temizlenerek belgelenmiştir. Mağara duvarı önünde üst katmanlarda Hellenistik ve Roma Dönemi kullanım tabakaları tespit edilmiştir. Bu tabakaların altında prehistorik katmanların koruna geldiği gözlemlenirse de, herhangi bir mimari kalıntıya rastlanamamıştır. Söz konusu tabakaların en üstte yer alan seviyesi seramik buluntular yardımıyla Geç Neolitik Döneme tarihlenmektedir (Resim: 12). Ayrıca bu alanın batı kesiminde yanmış durumda insan iskeletleri de tespit edilmiştir. İskeletlerin yanında herhangi bir ölü hediyesi bulunmasa da, hemen yakınında ele geçirilen kemik kolye, tanrıça figürünü ve tanrı idolünün büyük olasılıkla bu gömülerle bağlantılı olduğu düşünülmektedir (Resim: 13). Yapılan C14 testleri yardımıyla iskeletlerin bulunduğu katman M.Ö. 8. binyılın ikinci yarısına tarihlenir.

Batıdaki daha küçük B mağarası girişinde mağaranın güney duvarına bitişik oldukça dar bir şerit hâlinde kültür tabakaları tespit edilerek temizlenmiştir.

Bu alanda en üst tabakadan başlayarak Osmanlı, Bizans, Roma ve Hellenistik Dönemlere tarihlenen yerleşim izlerine rastlanmıştır. Ayrıca B mağarasının önünde yapılan temizlik çalışmaları sonucunda üçüncü bir mağara girişi daha tespit edilmiş ve bu da 'Mağara C' olarak adlandırılmıştır. Ancak zaman yetersizliğinden bu alanda herhangi bir detaylı çalışma yapılamamıştır.

Son olarak A ve C girişlerinin arasındaki düzlük alanda, daha önceki yıllarda kaçak olarak inşa edilen bir büfenin atık suyunu toplama amacıyla açılan çukurun iç kısmı tekrar temizlenmiştir. 2x2 m. ölçülerindeki bu çukurda yapılan gözlemlerde, A mağarası girişinde tespit edilen kültür katmanlarının düzlük alanda da korunageldiği anlaşılmıştır. Yüzeyden yaklaşık 1 m. derinliğe kadar olan alanın kesitinde seramik parçaları gözlemlenirken, daha aşağıda olan katmanlarda sadece çakmak taşı yongalar görülmüştür. Seramiksiz bu katmanda yapılan C14 testleri M.Ö. 9. binyılın ikinci yarısına işaret etmektedir.

IX. YÜZEY ARAŞTIRMALARI

Tlos antik kenti oldukça geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. Kent merkezinin hemen etrafında bulunan ve henüz kazı yapılmayan alanların taranması, mevcut arkeolojik kalıntıların çizimlerinin yapılıp belgelenerek kent haritasına işlenmesi amacıyla tüm kazı ekibinin katılımıyla yüzey araştırmaları da gerçekleştirilmiştir. Yüzey araştırmalarının yapıldığı alanlar Karayer Mevkii, Davutlar Mevkii, Uzunyer Mevkii, Yabanpamuğu Mevkii, Çamurlağı Mevkii, Tamaşalık Mevkii, Meşedibi Mevkii, Şenbağ Mevkii, Acıpayam Mevkii, Karaveliler Mevkii, Kumcağız Mevkii olarak sıralanabilir. Söz konusu alanlarda Arkaik Dönemden başlayarak Orta Çağ gibi uzun bir sürece tarihlendirilebilen farklı arkeolojik kalıntılara ulaşılmıştır. Bu kalıntılar arasında semerdam kapaklı Likya lâhitleri, üçgen alınlıklı lâhitler, oda mezarlar, tonozlu mezarlar, kaya mezarları, khamosorion tipi mezarlar, oygu gömütler, dikme mezarlar ve anıt mezarlar yoğunluktadır. Bunlardan başka teras duvarları, konut kalıntıları, çiftlik yerleşimleri, gözetleme kuleleri, kutsal kaya nişleri, basamaklı altarlar, tapınak mimarisi ve kilise kalıntıları da tespit edilmiştir. Diğer yandan antik çağların tarım ekonomisi

hakkında veriler sunan su kanalları, sarnıçlar, zeytin terasları ve zeytinyağı işlikleri gibi kalıntılara da ulaşılmıştır. Birinci derece arkeolojik sit planı içinde kalan alanın taranması çalışmaları ne yazık ki 2010 kazı sezonu içinde tamamlanamamıştır. Benzer araştırmalara gelecek kazı sezonunda da devam edilecektir. Ayrıca kültür envanteri oluşturulan tüm arkeolojik kalıntıların coğrafi bilgi sistemine (GIS) aktarılması hazırlıkları devam etmektedir.

Tavabaşı Mevkii'ndeki mağara yerleşimlerinde gerçekleştirilen yüzey araştırmaları ayrı bir titizlikle yürütülmüştür. A mağarası olarak adlandırılan ve diğerine oranla daha küçük olan mağaranın girişinde sağlı sollu prehistorik çağlardan kalma duvar Resim:leri tespit edilmiştir (Resim: 14). Mağara girişinin hemen üst kısmında ise Bizans Döneminden kalma freskolar bulunmaktadır. Mağaranın iç kısmında yaklaşık 2 x 2,5 m. ölçülerinde bir kaçak kazı çukuru gözlemlenmiştir. Söz konusu çukurun içinde ve atık toprakta tespit edilen seramikler Girmeler yerleşimi buluntuları ile büyük benzerlik göstermekte ve Geç Neolitik Dönemden başlayarak Orta Bizans Dönemine kadar tarihlenmektedir (Resim: 15). 'B Mağarası' olarak adlandırılan ikinci mağara daha yüksekte olup, yaklaşık 150 m. uzunluğundadır. Mağaranın hemen girişinde iki adet su sarnıcı tespit edilmiştir. Mağaranın iç kısımlarında çok miktarda seramik parçalarına rastlanmıştır. Dönem olarak A mağarasında olduğu gibi Neolitik Çağdan Bizans Dönemine kadar tarihlene yapma mümkündür.

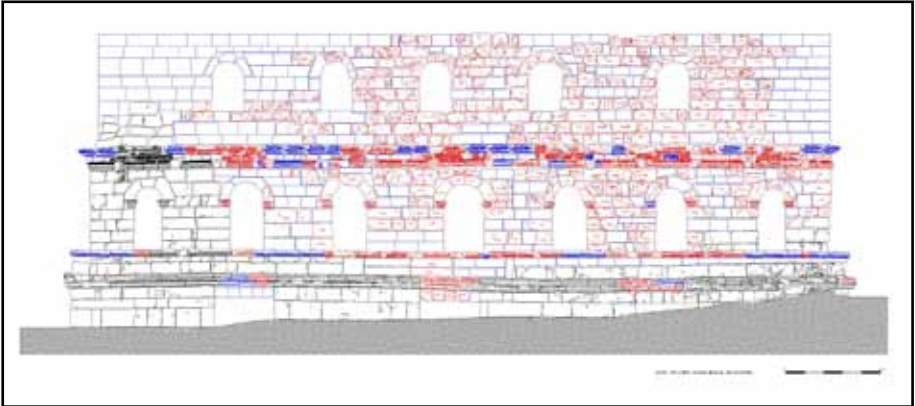
X. KORUMA ÇALIŞMALARI

Tlos antik kentinin bulunduğu coğrafyanın kış şartları ve diğer çevre faktörleri göz önünde bulundurularak kazı etkinlikleri sonunda çalışılan alanların örtülerek veya tel kafesle çevrilip koruma altına alınması çalışmalarına 2010 yılında da devam edilmiştir. Bu amaçla öncelikle daha önceki yıllarda oluşturulan örtü ve tel kafeslerin bakım-onarımları yapılmış, kilitleri yenilenerek güçlendirilmişlerdir. Büyük Hamam'ın geçen yıl kapatılan ve daha sonra tahrip edilen *caldarium* mekânının kapısı ile güney duvarı önündeki tel kafes yenilenmiştir. Yine Büyük Hamamın *frigidarium* ve *propylonunun* zemini üzerindeki örtü ve kum tabakası kontrol edilmiş, doğal etkenlerden dolayı açılan yerler takviye kumla örtülmüştür.

Girmeler Mağarası'nın A girişinin önü yaklaşık 25 m. ve daha önce açılan atık su çukurunun etrafı yaklaşık 10 m. tel kafes ve profil demir ayakları kullanılarak geçici olarak koruma altına alınmıştır. Kent Bazilikası'nın narteks kısmı ile iç kısım duvarlarında yer yer korunmuş olan freskoların dökülmemesi amacıyla elenmiş kum, kireç ve tutkalla hazırlanan karışım fresko parçalarının kenarlarına uygulanarak korunmaya çalışılmıştır. Benzer bir uygulama kısmen kazısı yapılan Vaftizhane'nin duvarlarında da gerçekleştirilmiştir. Ve son olarak kazılar esnasında gün ışığına çıkarılan ve daha sonra Fethiye Müzesi'ne teslim edilen etütlük ve envanterlik eserlerin tamamının konservasyon çalışmaları kazı evinde yapılmıştır.

Resim: 1

Resim: 2

Resim: 3

Resim: 4

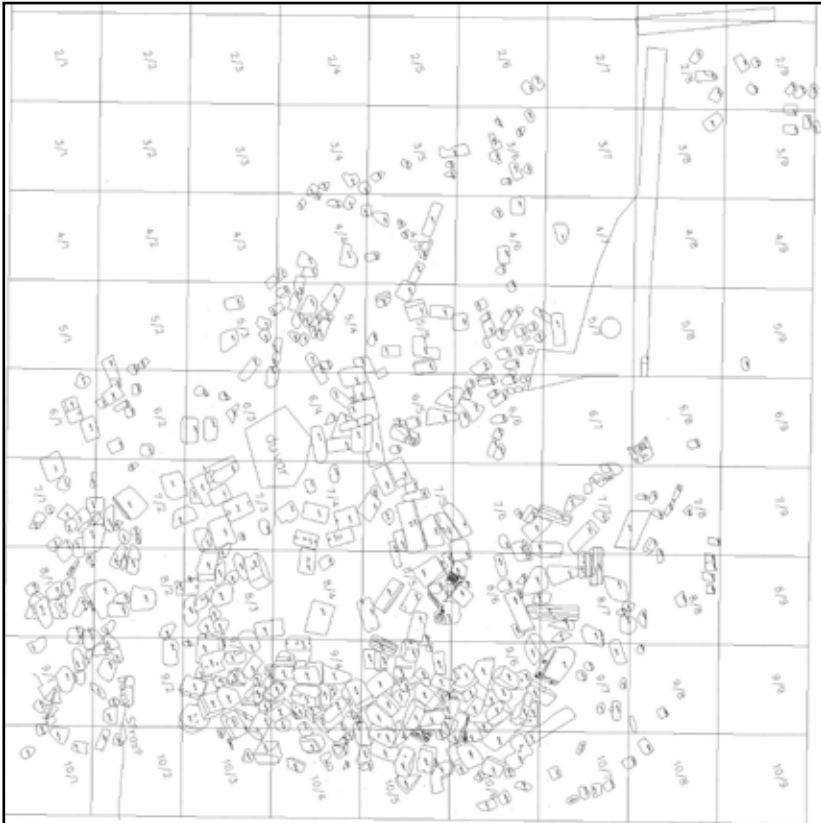
Resim: 5

Resim: 6

Resim: 7

Resim: 8

Resim: 9

Resim: 10

Resim: 11

Resim: 12

Resim: 13

Resim: 14

Resim: 15